

POSITION PAPER

HIER, LATER, ELDERS

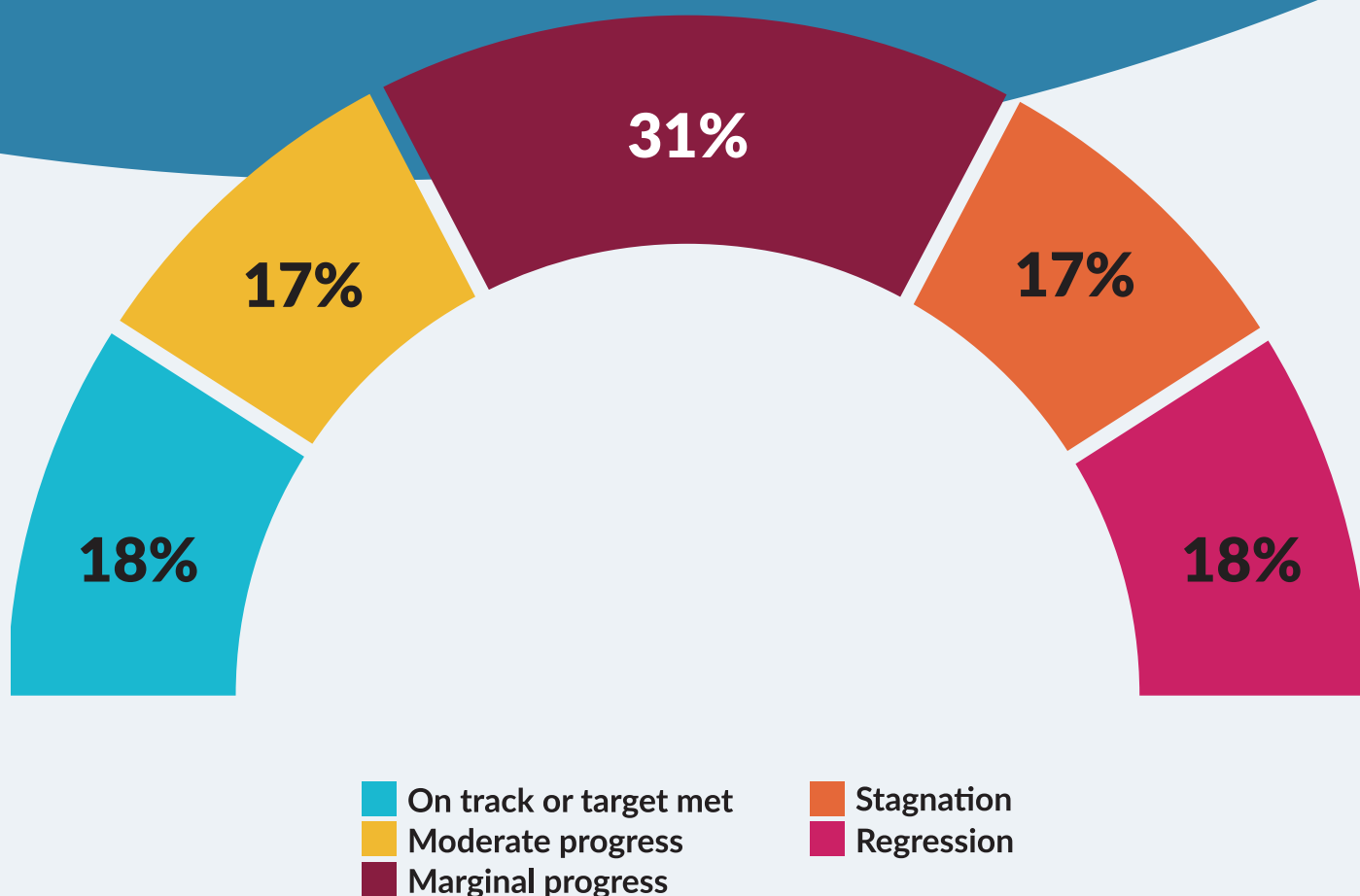
Een nieuwe fase voor de SDG's na 2030

Building Change, bestaande uit FMS, Partos en Woord en Daad:

Inleiding

In 2015 namen de lidstaten van de Verenigde Naties de Agenda 2030 aan, met de 17 Sustainable Development Goals (SDG's) als kompas voor duurzame ontwikkeling wereldwijd. Tien jaar later is de balans zorgwekkend. Volgens *The Sustainable Development Goals Report 2025* ligt slechts 35 procent van de SDG-targets op koers of maakt gematigde vooruitgang. Bijna de helft gaat te langzaam en 18 procent is zelfs teruggezakt onder het niveau van 2015.¹ De VN spreekt inmiddels van een "global development emergency".²

Figuur 1 Wereldwijde voortgang op de Sustainable Development Goals tussen 2015 en 2025

Bron: UNDESA (2025) *The Sustainable Development Goals Report 2025*

¹ Sachs, J.D., Lafortune, G., Fuller, G., Iablonski, G. *Financing Sustainable Development to 2030 and Mid-Century. Sustainable Development Report 2025* (Dublin: Dublin University Press, 2025), 4.

² *ibid.*, 2.

Achter die diagnose gaan menselijke en ecologische realiteiten schuil. Meer dan 800 miljoen mensen leven nog in extreme armoede en zonder forse versnelling zal in 2030 nog altijd ongeveer één op de tien mensen wereldwijd onder de internationale armoedegrens leven.³ Honger en voedselonzekeerheid liggen boven het niveau van vóór de COVID-19-pandemie. De schuldenlast van lage- en middeninkomenslanden bereikte in 2024 een record van 1,4 biljoen dollar aan schuldendienst, waardoor er minder middelen overblijven voor onderwijs, zorg en klimaatactie. Tegelijk breekt 2025 opnieuw hittereconds en versnelt de klimaat- en biodiversiteitscrisis.

Toch vertelt hetzelfde VN-rapport óók een verhaal van veerkracht. Sinds 2015 hebben miljoenen mensen toegang gekregen tot basisdiensten, meer dan de helft van de wereldbevolking ontvangt ten minste één vorm van sociale bescherming en internettoegang is met circa 70 procent toegenomen. In verschillende landen zijn successen geboekt op het gebied van gezondheidszorg, onderwijs en natuurherstel. Dat maakt duidelijk dat waar politieke wil, financiering en goed beleid samenkomen, versnelling wél mogelijk is.⁴

Voor een land als Nederland is deze wereldwijde tussenstand geen verre statistiek, maar directe context voor het eigen beleid. De Adviesraad Internationale Vraagstukken benadrukte dat ontwikkelingen 'elders' en brede welvaart 'hier' nauw met elkaar verweven zijn: een mislukte oogst of verwoeste infrastructuur ver weg raakt via handel, prijzen en migratie ook huishoudens in Nederland. In een wereld die faalt, kan Nederland niet slagen.⁵

Tegen deze achtergrond heeft Building Change – het samenwerkingsverband van FMS, Partos en Woord en Daad – nagedacht over hoe een mondiale ontwikkelingsagenda na 2030 eruit zou moeten zien. Dit position paper bouwt voort op internationaal onderzoek naar mondiale trends en de stand van de SDG's en op input uit gesprekken met stakeholders uit diverse sectoren en kernpartners uit het Mondiale Zuiden.

3 Ibid., 8.

4 Ibid., 2-5.

5 Adviesraad Internationale Vraagstukken, *Onlosmakelijk verbonden: SDG's in Nederland en de rest van de wereld* (Den Haag: AIV, 2024), 1-3.

Mondiale trends met impact op de SDG's

2.1 Versnellende planetaire crisis ondermijnt vooruitgang

De eerste trend is de versnellende planetaire crisis. Klimaatverandering, biodiversiteitsverlies en vervuiling versterken elkaar en vergroten de kwetsbaarheid van mensen en ecosystemen. Deze triple planetary crisis wordt in verschillende analyses benoemd als bepalend voor de resterende SDG-jaren én voor de periode daarna. Het eerder aangehaalde Sustainable Development Goals Report 2025 laat zien dat de wereld duidelijk niet op koers ligt en dat juist doelen rond klimaat, biodiversiteit en hulpbronnen grote achterstanden kennen. De voortgang op veel doelen stagneert of gaat zelfs achteruit, terwijl de tijd richting 2030 snel wegtikt. De VN benadrukken dat we de SDG's moeten zien in het licht van een “polycrisis” waarin klimaatimpact, armoede en ongelijkheid elkaar versterken (figuur 2).⁶

Figuur 2 De polycrisis, waarin klimaatimpact, armoede en ongelijkheid elkaar versterken.

Ook de Adviesraad Internationale Vraagstukken (AIV) onderstreept dat klimaatverandering en biodiversiteitsverlies niet langer losse thema's zijn, maar de context bepalen voor vrijwel alle andere doelen. Een mislukte oogst of vernielde infrastructuur in een ander werelddeel, door klimaatverandering of conflict, raakt direct ook huishoudens en bedrijven in Nederland via hogere prijzen, verstoringen in toeleveringsketens en migratiestromen. Ontwikkeling “elders” en brede welvaart “hier” zijn daardoor onlosmakelijk met elkaar verbonden.⁷

Partners van Building Change herkennen dit beeld. In de enquête onder zuidelijke partnerorganisaties wordt herhaaldelijk genoemd hoe klimaatverandering, droogte, veiligheidssituaties en humanitaire crises de voortgang op armoedebestrijding, basisdiensten en ongelijkheidsreductie afremmen. In Burkina Faso bijvoorbeeld wordt de beperkte SDG-voortgang in een adem genoemd met externe factoren als veiligheids crises en een ongunstige geopolitieke context. De planetaire crisis is daarmee geen abstract milieuprobleem, maar een dagelijkse realiteit die de kans verkleint dat landen de SDG's überhaupt kunnen halen.

⁶ The Sustainable Development Goals Report 2025, 5. Zie ook: H.H. Dang, S. Hallegatte, M.C. Nguyen et al., “Impacts of global warming on subnational poverty and inequality”, in: *Nature Climate Change*, februari 2026, no. 16, 207–213.

⁷ AIV, *Onlosmakelijk verbonden*, 2-4.

Tegelijkertijd groeit het inzicht dat beleid altijd meerdere doelen tegelijk raakt. De AIV verwijst naar het samenspel van economische, ecologische en sociale factoren, waarin synergieën én afruilen tussen doelen ontstaan.⁸ Ook de wetenschappelijke literatuur over SDG-interacties laat zien dat bijvoorbeeld klimaatbeleid grote positieve effecten kan hebben op gezondheid en energiezekerheid, maar ook negatieve *trade-offs* kan veroorzaken als ongelijkheid of rechten van lokale gemeenschappen onvoldoende worden meegewogen.⁹

De planetaire crisis is daarmee ook een governance-crisis: zonder geïntegreerde keuzes wordt klimaatactie een bron van nieuwe ongelijkheid in plaats van een rechtvaardige transitie.

2.2 Hardnekkige ongelijkheid, schulden en een scheef mondiaal financieel stelsel

Een tweede trend is de combinatie van hardnekkige ongelijkheid, toenemende schuldenlast en een mondiaal financieel stelsel dat onvoldoende is ingericht op duurzame ontwikkeling. Volgens de AIV is de wereld als geheel niet op koers om de SDG's te behalen; sinds 2018 is het aandeel mensen in extreme armoede nauwelijks afgenomen, terwijl ondervoeding juist is toegenomen.¹⁰ Tegelijkertijd laat de SDG-Index zien dat rijke landen relatief goed scoren op binnenlandse indicatoren, maar vaak slecht presteren op zogenoemde *spillovers*: negatieve effecten die hun consumptie- en handelspatronen hebben op landen elders.¹¹

De AIV wijst daarnaast op het enorme mondiale financieringstekort voor de SDG's, dat wordt geschat op circa 4 biljoen dollar per jaar. Dat gat is het grootst in lage- en middeninkomenslanden en vergt zowel hervorming van internationale financiële instituties als extra publieke middelen en privaat kapitaal.¹² De *Inter-Agency Task Force on Financing for Development* constateert dat het huidige systeem onvoldoende stuurt op publieke goederen als klimaat, gezondheid en sociale bescherming. De schuldenlast is daarbij een belangrijke factor. In 2023 bedroeg de schuldpositie van lage- en middeninkomenslanden samen 1,4 biljoen dollar, wat de beleidsruimte voor sociale en groene investeringen sterk beperkt.¹³ Zo is het aantal ontwikkelingslanden dat meer publieke middelen besteedt aan schuldaflossing dan aan onderwijs of gezondheidszorg de afgelopen jaren gestegen (figuur 3).

De enquête van Building Change bevestigt dat deze financieringskloof geen abstract macro-economisch concept is, maar een dagelijkse beperking op lokaal niveau. Meerdere partners noemen een “huge financing gap” en beschrijven hoe gefragmenteerde en risicomijdende financiering het voor grassroots-organisaties moeilijk maakt om structureel en strategisch te werken. Toegang tot financiering is vaak tijdelijk, projectmatig en donor-gedreven, terwijl langetermijninvesteringen in instituties, datacapaciteit en lokale infrastructuur achterblijven. Daarnaast ontbreekt het aan goede, lokale data om ongelijkheid en uitsluiting beter zichtbaar te maken. Het VN-rapport beschrijft data-infrastructuur als een cruciale, maar onder gefinancierde randvoorwaarde. Zonder betrouwbare

⁸ AIV, *Onlosmakelijk verbonden*, 3.

⁹ International Council for Science, *A Guide to SDG Inondergefinancierdeteractions: From Science to Implementation* (Parijs: ICS, 2017), 7-8, 21.

¹⁰ AIV, *Onlosmakelijk verbonden*, 3-4.

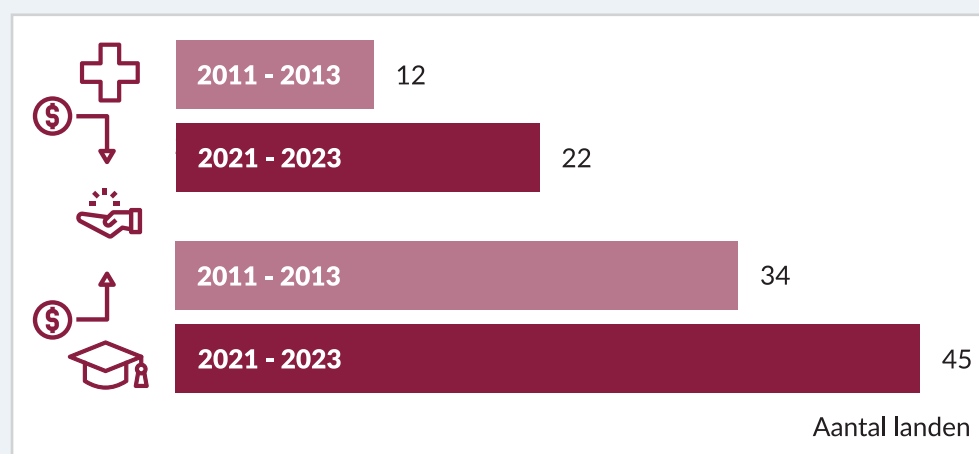
¹¹ *The Sustainable Development Goals Report 2025*, 21.

¹² AIV, *Onlosmakelijk verbonden*, 13.

¹³ *Sustainable Development Goals Report 2025*, 4.

statistische systemen kunnen regeringen problemen niet tijdig signaleren, geen gerichte keuzes maken en ontbreekt transparante verantwoording.¹⁴ Partners van Building Change wijzen op vergelijkbare problemen: gebrek aan lokale gegevens en statistische capaciteit maakt het moeilijk om voortgang aan te tonen en om beleid te richten op de meest kwetsbare groepen.

Kortom, ongelijkheid speelt zich niet alleen af binnen landen, maar ook tussen landen en in de manier waarop mondiale financiële en handelsstromen zijn ingericht. Dat heeft directe consequenties voor de haalbaarheid en geloofwaardigheid van een nieuwe mondiale doelenagenda na 2030.

Figuur 3 Het aantal ontwikkelingslanden dat meer publieke middelen besteedt aan schuldaflossing, dan aan onderwijs en gezondheidszorg.

Bron: Eigen illustratie op basis van UNCTAD (2025) *A world of debt*

2.3 Geopolitieke fragmentatie en conflict

Een derde invloedrijke trend is de toename van geopolitieke spanningen, conflict en autoritaire tendensen. Deze trend zet niet alleen de ruimte voor maatschappelijke actoren onder druk (zie 2.4), maar belemmert ook de SDG-voortgang binnen landen. De AIV benadrukt dat conflicten in regio's als het Midden-Oosten en de Sahel laten zien dat gebrek aan stabiliteit elders uiteindelijk ook Nederland raakt.¹⁵ Het SDG-rapport van de VN sluit hierbij aan en laat zien dat SDG 16 (vrede, justitie en sterke instituties) tot de doelen behoort waar de voortgang wereldwijd ernstig achterblijft, mede door aanhoudende en nieuwe gewapende conflicten en toenemende onveiligheid.¹⁶

De *Reliance Foundation* schetst hoe de post-2030-agenda zich zal ontfouwen in een wereld van overlappende crises: geopolitieke rivaliteit, oorlogen, pandemieën en klimaatschokken zorgen voor een permanent gevoel van onzekerheid. Dat maakt internationale samenwerking urgenter én moeilijker tegelijk: multilaterale instellingen staan onder druk, terwijl de behoefte aan gecoördineerde oplossingen juist toeneemt.¹⁷

¹⁴ Ibid., 7.

¹⁵ AIV, *Onlosmakelijk verbonden*, 3.

¹⁶ *Sustainable Development Goals 2025*, 7.

¹⁷ Nilanjan Gosh and Vanita Sharma eds., *The Next Frontier: Charting the Contours of the Post-2030 Development Agenda* (Mumbai: Reliance Foundation, 2024), 13-14.

Tegelijkertijd verandert het geopolitieke speelveld. De AIV signaleert dat China zich via het *Global Development Initiative* steeds nadrukkelijker profileert als aanbieder van ontwikkelingskansen, met een verhaal dat in grote delen van het Mondiale Zuiden geloofwaardig is door het succes in armoedebestrijding, maar waarin weinig aandacht is voor inclusie, biodiversiteit en politieke vrijheden.¹⁸ Bovendien stimuleert het eerder een afhankelijkheidsrelatie met een donorland, dan dat het eigen ontwikkeling versterkt. Dat roept de vraag op hoe een post-2030-agenda zowel aantrekkelijk als normatief stevig kan zijn, en hoe de SDG's beter in een mensenrechtenkader kunnen worden verankerd.

Met het terugtrekken van de VS uit multilaterale instituties en de erosie van het internationaal recht is het van groot belang dat de waarden van duurzame ontwikkeling verankerd worden in een mondiale agenda. De veranderende wereldorde biedt een kans voor zowel Europa als het Mondiale Zuiden voor gelijkwaardige partnerschappen. Door zuidelijke ambities voor industrialisatie en lokale grondstofverwerking actief te ondersteunen, kan Europa tegelijk de afhankelijkheid van China verminderen en bouwen aan duurzame, wederzijds voordelige relaties. Een gezamenlijke agenda is daarbij de rode draad.

2.4 Krimpende Maatschappelijke Ruimte

De geopolitieke veranderingen en de sterke toename van autoritaire regimes hebben ook als gevolg dat de maatschappelijke ruimte wereldwijd sterk onder druk staat. Het maatschappelijk middenveld bestaat uit een diverse groep organisaties die allen een andere achterban vertegenwoordigen. Ze dragen via hun expertise en analyse bij aan betere besluitvorming, maar geven ook stem aan groepen die ondervertegenwoordigd zijn in het politieke speelveld. De Duitse koepel van Ontwikkelingsorganisaties, VENRO, beschrijft hoe mensenrechtenverdedigers, journalisten en NGO's in toenemende mate te maken krijgen met restrictieve wetgeving, intimidatie en criminalisering, met directe gevolgen voor de uitvoering en monitoring van de SDG's.¹⁹ Dit raakt niet alleen de uitvoerbaarheid van de SDG's, maar ook kernrechten zoals vrijheid van vereniging, meningsuiting en participatie, die een intrinsiek onderdeel vormen van duurzame ontwikkeling.

Ook de consultaties van Building Change laten zien dat partners deze trend sterk voelen. Respondenten uit Zuid-Amerika benoemen bijvoorbeeld hoe overmatige overheidscontrole, bureaucratie en corruptie innovatie en efficiëntie afremmen. Afrikaanse partners wijzen op het belang van betrouwbare overheden, betere handhavingsmechanismen en een serieuze follow-up door de VN om commitment aan de SDG's af te dwingen. Deze krimpende maatschappelijke ruimte is niet alleen een abstract probleem van elders, ook in Nederland hebben organisaties last van krimpende maatschappelijke ruimte.

Het onderzoek 'Tegenmacht onder druk' van het College voor de Rechten van de Mens laat zien dat in het hele maatschappelijk middenveld organisaties krimpende ruimte ervaren. Stigmatisering

¹⁸ AIV, *Onlosmakelijk verbonden*, 12.

¹⁹ Karoline Krähling und Anke Kurat eds., *Stay Strong! Global Goals need civil society* (Berlin: Association of German Development and Humanitarian Aid NGOs (VENRO), 2025), 23-24.

en het verharde politiek debat, maar ook beperkende mogelijkheden tot participatie in besluitvormingsprocessen. Wat het CRM benadrukt is dat er niet één maatregel of uitspraak de ruimte beperkt maar dat het een proces is van opeenstapelende ontwikkelingen die over de hele breedte van het maatschappelijk middenveld de beweegruimte steeds verder beperkt.

2.5 Ingrijpende transities: digitalisering, demografie en urbanisatie

De vijfde trend is de ingrijpende transformatie door digitalisering, demografische veranderingen en snelle verstedelijking. Deze ontwikkelingen creëren nieuwe kansen voor versnelling van de SDG's, maar vergroten ook bestaande kloven. De *Reliance Foundation* benadrukt dat de wereld na 2030 steeds sterker wordt gevormd door digitalisering, datagedreven besluitvorming en opkomende technologieën zoals kunstmatige intelligentie. Tegelijk waarschuwt het rapport voor een digitale kloof, waarbij landen en groepen zonder toegang tot infrastructuur, vaardigheden en regulering verder achterop raken.²⁰

Het VN-rapport laat zien dat de beschikbaarheid van data voor sommige doelen sterk is verbeterd, maar dat juist bij SDGs 11 (duurzame steden), 13 (klimaatactie) en 16 (vrede en sterke instituties) grote datalacunes blijven bestaan.²¹ Dat betekent dat de plekken waar de transities het snelst gaan (snelgroeiende steden, kwetsbare regio's en fragiele staten) vaak precies de plekken zijn waar we het minst weten over wie er daadwerkelijk wordt bereikt en wie achterblijft. De survey onder zuidelijke partners van Building Change benadrukt deze spanning: respondenten benoemen de noodzaak van meer gestroomlijnde, open data en kernindicatoren, in nauwe samenwerking met nationale statistiekbureaus én met betrokkenheid van het maatschappelijk middenveld, zodat verantwoordingsplicht verbetert en rapportage last voor lokale organisaties afneemt.

Daarnaast verschuift het zwaartepunt van de wereldeconomie en de wereldbevolking naar het Mondiale Zuiden, met jonge, snelgroeiende, voornamelijk stedelijke populaties. Deze demografische en stedelijke dynamiek vormt zowel een risico als een kans: zonder banen, basisdiensten en politieke ruimte kan een *youth bulge* leiden tot frustratie en instabiliteit, maar met de juiste investeringen is het een motor voor innovatie en duurzame ontwikkeling.²² Voor Nederland betekent dit dat digitale transitie, kennisuitwisseling en stedelijke innovaties nadrukkelijk in een mondiale context moeten worden geplaatst. De AIV wijst op de noodzaak om beter te begrijpen hoe digitale en economische ontwikkelingen hier effecten hebben op rechten, kansen en milieudruk elders, en om beleid daarop te toetsen via een versterkte aanpak van spillovers.²³

Gezamenlijk laten deze vijf trends zien dat de wereld waarin de SDG's moeten worden gerealiseerd, wezenlijk anders is dan die van 2015. Dat maakt het des te urgenter om in het volgende hoofdstuk kritisch te kijken naar de kracht én de beperkingen van de huidige SDG-agenda als basis voor een post-2030-raamwerk.

20 Gosh and Sharma, *The Next Frontier*, 20-22.

21 *Sustainable Development Goals 2025*, 7.

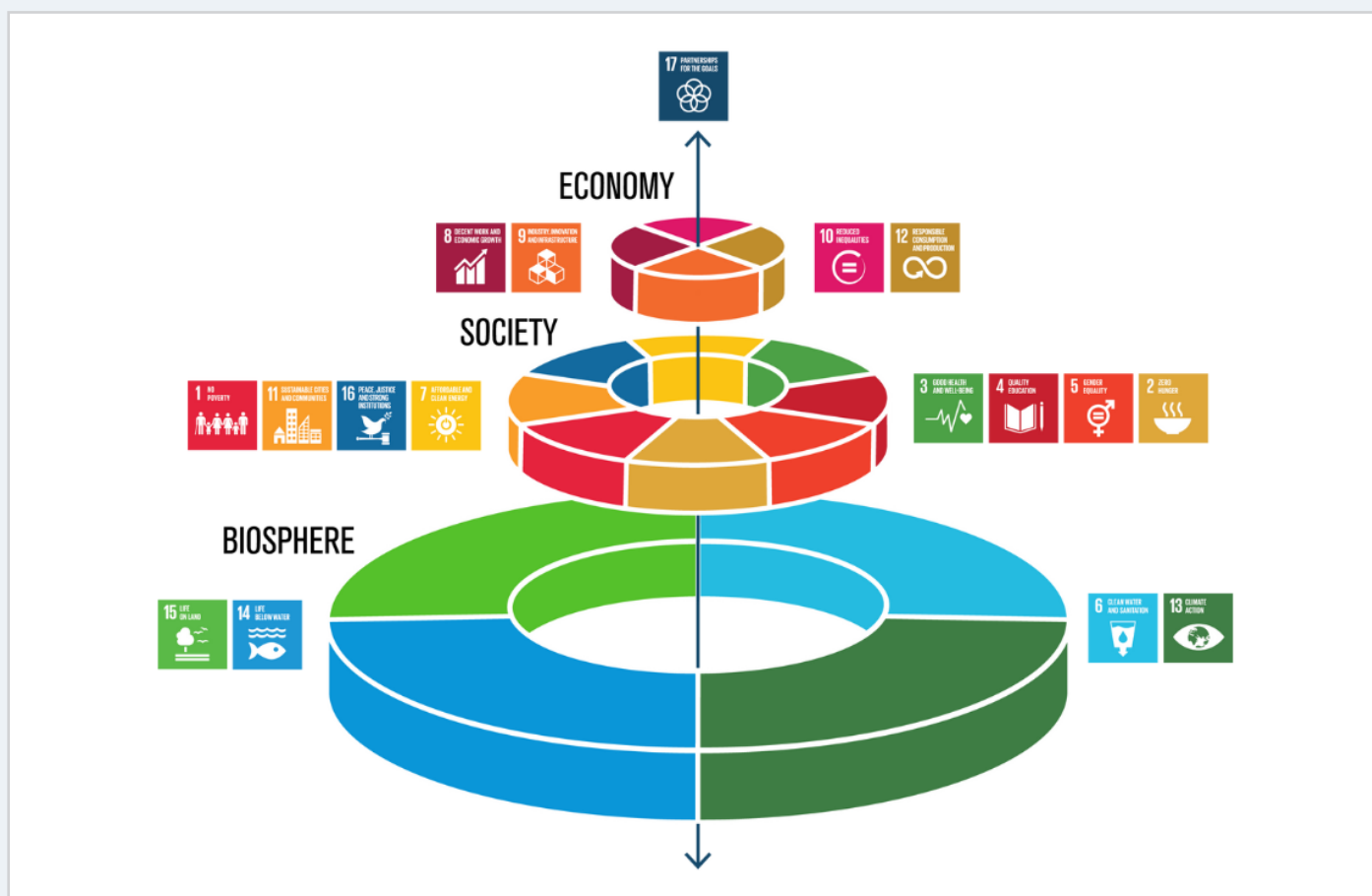
22 Gosh and Sharma, *The Next Frontier*, 12-15.

23 AIV, *Onlosmakelijk verbonden*, 10,15.

Evaluatie van de huidige SDG's

3.1 De kracht van de SDG-agenda

Ondanks alle tekortkomingen hebben de SDG's de afgelopen tien jaar een aantal onmiskenbare verdiensten gehad. Allereerst boden zij voor het eerst één universeel en geïntegreerd raamwerk voor duurzame ontwikkeling: één set doelen voor álle landen waarin economische, sociale en ecologische dimensies expliciet met elkaar zijn vervlochten (Figuur 4). De *International Council for Science* (ICSU) beschrijft de 2030-agenda dan ook als een “integrated, indivisible and universal” geheel, waarin menselijke waardigheid en welvaart worden gekoppeld aan het respecteren van ecologische randvoorwaarden.²⁴

Figuur 4 De 17 Sustainable Development Goals en hun onderlinge samenhang

Bron: Stockholm Resilience Centre

Ten tweede hebben de SDG's een gedeelde taal en gemeenschappelijke kapstok gecreëerd. Het eerder aangehaalde VENRO-rapport laat zien hoe netwerkorganisaties in landen als India, Ethiopië, Brazilië en Duitsland de SDG's gebruiken om hun werk te verbinden met mondiale processen en om op VN-fora en andere platforms gezamenlijk hun stem te laten horen.²⁵ Kortom, de SDG's hebben de wereld geen rechte lijn naar 2030 gegeven, maar wel een gedeeld kompas, een meetbaar raamwerk en een breed herkenbaar verhaal over mondiale verbondenheid en gedeelde verantwoordelijkheid. De SDG's zijn voor veel regeringen, steden, bedrijven en maatschappelijke organisaties een referentiepunt en een mobiliserend symbool geworden.

²⁴ ICSU, *A Guide to SDG Interactions*, 20-21.

²⁵ Krähling und Kurat, *Stay Strong!*, 16, 21-23.

Ook op het gebied van data en monitoring is vooruitgang geboekt. Waar in 2016 voor een groot deel van de indicatoren nog geen afspraken waren over definities en dataverzameling, geldt anno 2025 dat voor alle 231 unieke SDG-indicatoren methodologieën zijn vastgesteld, en dat bijna 70 procent voldoende data kent om trends te volgen.²⁶ Dat maakt systematisch beleid en internationale vergelijking mogelijk. De Adviesraad Internationale Vraagstukken (AIV) benadrukt dat de SDG's hierdoor “bruikbaar” zijn om resultaten te monitoren en landen onderling te spiegelen.²⁷ Dat er nog een wereld te winnen is, blijkt verderop in dit paper.

3.2 Beperkingen en uitdagingen van de huidige doelen

Er zitten echter ook beperkingen en uitdagingen aan de SDG's. Allereerst is de agenda buitengewoon complex. De 17 doelen, 169 targets en ruim 230 indicatoren maken de SDG's aan de ene kant rijk en uitputtend, maar voor veel actoren ook moeilijk hanteerbaar. De AIV wijst erop dat de overvloed aan subdoelen ertoe kan leiden dat “door de bomen het bos niet meer te zien is” en dat de nadruk op meetbare indicatoren de agenda dreigt te depolitiseren.²⁸ De ICSU onderstreept dat de echte waarde van de SDG's juist in de onderlinge interacties ligt: veel doelen versterken elkaar, maar er zijn ook duidelijke *trade-offs* die actief gemanaged moeten worden.²⁹ Zonder bewuste politieke afwegingen kan inzet op het ene doel de voortgang op andere doelen ondermijnen.

Een tweede beperking betreft de *governance* en de mate van vrijblijvendheid. De SDG's zijn politiek, maar niet juridisch bindend. Logisch, want dat was de enige manier om überhaupt een zo grote variëteit aan landen achter de doelen te krijgen. Toch legt de OESO hier een kritische vinger bij. Zij constateert dat beleidscoherentie voor duurzame ontwikkeling wordt erkend als sleutel om fragmentatie en negatieve grensoverschrijdende effecten (*spillovers*) aan te pakken, maar dat er “significant gaps” blijven in de capaciteit van landen om die SDG-spillovers systematisch te meten en te verminderen.³⁰ De vrijwillige nationale rapportages (VNR's) zijn nuttig als leerinstrument, maar kennen geen sancties bij achterblijvende prestaties. Dit creëert freeridersgedrag bij staten die niet intrinsiek gemotiveerd zijn om zich in te spannen voor de SDGs.

Daarnaast geldt dat ondanks de brede politieke consensus over de 17 doelen zelf, de uitwerking van bepaalde thema's sterk is gepolariseerd. Dat geldt in het bijzonder voor gendergelijkheid en seksuele en reproductieve gezondheid en rechten (SRGR). Deze polarisatie weerspiegelt spanningen tussen internationaal vastgelegde mensenrechtenverplichtingen en nationale politieke of religieuze weerstand tegen een bepaalde vorm van inkleuring en/of implementatie daarvan.

In VN-onderhandelingen en nationale beleidscontexten betogen sommige staten en maatschappelijke organisaties dat begrippen als “gender” en “seksuele en reproductieve rechten”

²⁶ Ibid., 5-7.

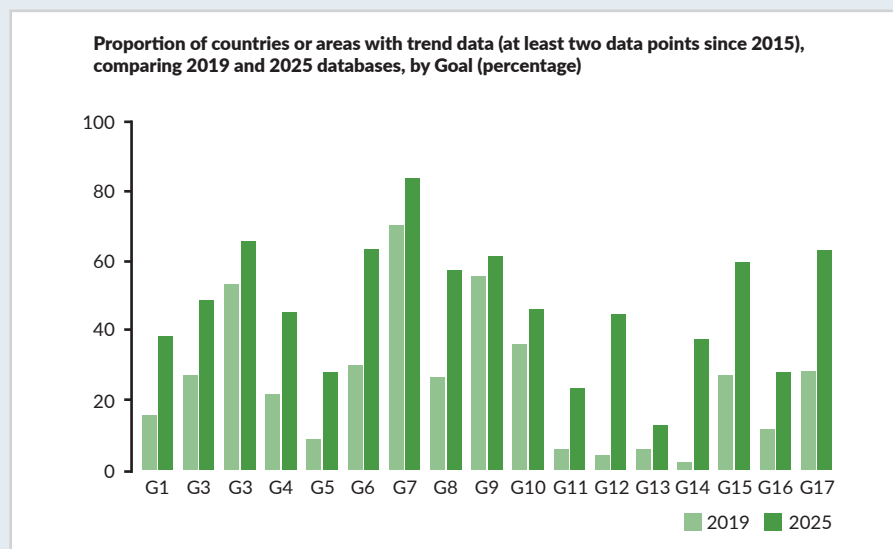
²⁷ AIV, *Onlosmakelijk verbonden*, 3.

²⁸ AIV, *Onlosmakelijk verbonden*, 3.

²⁹ ICSU, *A Guide to SDG Interactions*, 7-8, 21.

³⁰ OECD, *Unleashing Policy Coherence to achieve the SDGs. An assessment of Governance Mechanisms* (Parijs: OECD, 2024), 4-6.

geen universele mensenrechten weerspiegelen, maar contextgebonden of ideologische concepten zijn. Zo benadrukt het Vaticaan in haar verklaringen bij VN-conferenties consequent het “recht op leven vanaf de conceptie” en verzet zij zich tegen taal die abortus zou kunnen presenteren als onderdeel van reproductieve rechten.³¹ Zij stelt bovendien dat gender verankerd moet blijven in de biologische tweedeling man/vrouw. Islamitische stemmen, veel zuidelijke landen en organisaties staan in dit opzicht op dezelfde lijn. Deze lijn botst met de liberaal-westerse uitleg van de SDG's die juist reproductieve autonomie stimuleert. In de praktijk blijkt dus dat de SDG's te weinig (normatieve) duidelijkheid bevatten om deze botsing tussen waarden en de daaruit voortvloeiende verschillende interpretatie van de SDG's te voorkomen.

Figuur 5 Beschikbaarheid van data voor de SDGs

Bron: UNDESA (2025) *The Sustainable Development Goals Report 2025*

Dit legt een fundamentele kwetsbaarheid van de huidige doelen bloot: waar politieke consensus ontbreekt of onder druk komt te staan, zijn kernrechten in de praktijk afhankelijk van vrijwillige naleving en nationale interpretatie. Daarmee dreigt de universele mensenrechtenbasis van de SDG's in de uitvoering te worden uitgehold, zonder dat het raamwerk effectieve tegenkracht biedt.

Een vierde beperking is het ontbreken van machtssymmetrie in de uitvoering. Naast weerstand vanuit conservatieve hoek is er namelijk ook fundamentele kritiek op de huidige SDG-agenda vanuit progressieve, vaak feministische stemmen in het Mondiale Zuiden.³² Zij wijzen erop dat, ondanks het universele karakter van de SDG's, machtsverhoudingen in financiering, beleidsbepaling en verantwoording grotendeels ongewijzigd zijn gebleven. Prioriteiten, indicatoren en grenzen worden in belangrijke mate vastgesteld door actoren in het Mondiale Noorden, terwijl zuidelijke regeringen en maatschappelijke organisaties vaak opereren binnen door donoren bepaalde kaders en conditionaliteiten. Daarmee reproduceren de SDG's in de uitvoering deels neokoloniale dynamieken, ook wanneer zij formeel uitgaan van gelijkwaardigheid en partnerschap.

31 Zie o.a. H.E. Archbishop Bernadito Auza, *Note of the Holy See on the First Anniversary of the Adoption of the Sustainable Development Goals* (Vaticaanstad, 2016).

32 Suzie Lane, Sonja Ayeb-Karlsson and Arianne Shahvisi, "Impacts of the Global Gag Rule on sexual and reproductive health and rights in the Global South: A scoping review" in *Global Public Health*, November 2020, nr. 16, 1-12.

Dus hoewel de SDG's een belangrijke stap vooruit waren in het gezamenlijk formuleren van een mondiale ontwikkelingsagenda voor Noord en Zuid (i.t.t. de Millennium Development Goals), bieden de SDG's onvoldoende tegenwicht aan structurele macht-asymmetrie in besluitvorming en uitvoering. Het risico is dat universele doelen in de praktijk worden ervaren als extern opgelegd. Dit ondermijnt lokaal eigenaarschap en lokale / regionale inkleuring, en tast de legitimiteit van de agenda aan, juist bij de actoren die cruciaal zijn voor daadwerkelijke verandering.

Ten slotte zijn er blijvende dataproblemen. Ondanks duidelijke vooruitgang in indicatorontwikkeling blijft het aandeel indicatoren met voldoende en consistente trenddata voor doelen als gendergelijkheid (SDG 5), duurzame steden (SDG 11), klimaatactie (SDG 13) en sterke instituties (SDG 16) onder de 30 procent (figuur 5).³³

Volgens de OESO zijn deze data lacunes geen tijdelijk probleem, maar het gevolg van structurele zwaktes in nationale statistische systemen, met name in lage- en middeninkomenslanden³⁴. Deze systemen zijn chronisch ondergefinancierd, fragmentarisch georganiseerd en sterk afhankelijk van externe projecten en donormiddelen. Daardoor sluiten beschikbare data vaak onvoldoende aan bij nationale beleidsvragen en blijven belangrijke dimensies van ongelijkheid, uitsluiting en informele economie buiten beeld.

Dit heeft directe gevolgen voor de kernbelofte van de SDG's. Juist groepen die al gemarginaliseerd zijn, zoals vrouwen, jongeren, mensen in informele stedelijke nederzettingen of fragiele staten, worden het minst zichtbaar in bestaande datasets. Tegelijkertijd beschikken landen met meer middelen over betere data en sterkere rapportagecapaciteit, wat internationale vergelijkingen en verantwoording scheef trekt. Daarmee versterken dataproblemen bestaande machtsasymmetrieën en beperken zij het vermogen van de SDG-agenda om werkelijk te sturen op het principe *leave no one behind*.

Samengevat: de SDG's bieden een waardevolle geïntegreerde agenda, maar de combinatie van te weinig voortgang, hoge complexiteit, vrijblijvende governance en datakloof maakt dat de praktijk voorlopig achterblijft bij de ambities.

3.3 De Nederlandse context als spiegel

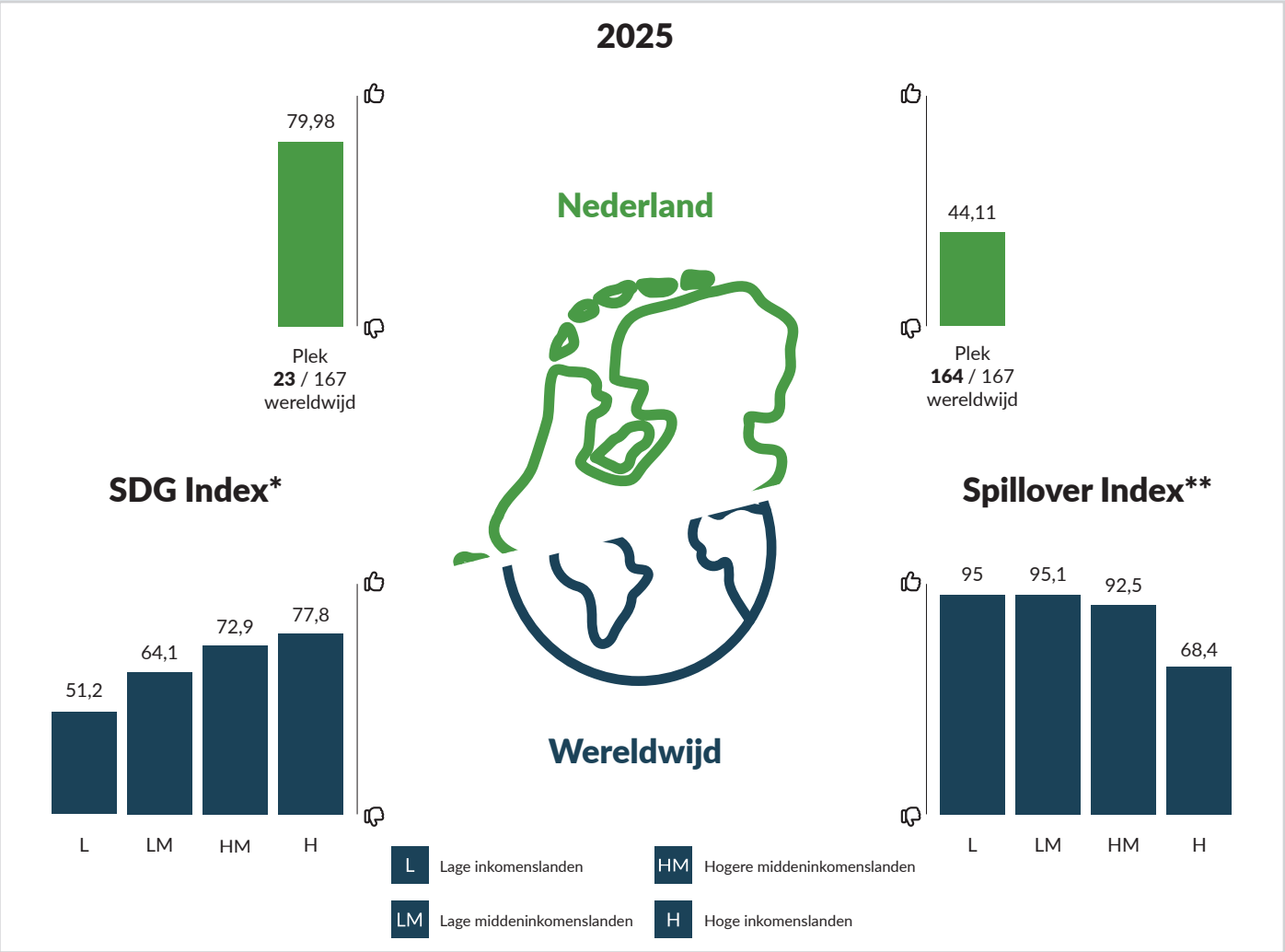
Ook in Nederland functioneren de SDG's als kompas maar ook als spiegel. In lijn met het bredewelvaartsdenken worden de doelen steeds vaker gebruikt om beleid te beoordelen langs de dimensies "hier en nu", "later" en "elders in de wereld". De SDG's helpen om sectorale grenzen te doorbreken en de samenhang tussen sociaal, economisch en ecologisch beleid zichtbaar te maken. Tegelijkertijd laten internationale vergelijkingen zien dat Nederland geen vanzelfsprekende koploper is. Hoewel Nederland wat betreft het halen van de SDG's op nationaal niveau relatief goed scoort,

³³ Sustainable Development Goals 2025, 5-7.

³⁴ OECD (2025), "Mind the SDG data gaps: Insights from the OECD SDGs Hub", OECD Policy Insights on Well-being, Inclusion and Equal Opportunity, No. 20, OECD Publishing, Paris.

behoort ons land als het gaat om spillovers tot de slechtst scorende landen ter wereld (Figuur 6).³⁵ Dat betekent dat goede scores binnen de landsgrenzen worden overschaduwd door grote negatieve effecten van ons handels-, klimaat-, landbouw- en belastingbeleid op mensen en natuur elders.

Voor de beoordeling van de huidige SDG's is dat een belangrijke constatering. De agenda wordt in Nederland wel gebruikt, in rapportages, beleidsnotities en lokale initiatieven, maar de onderliggende principes van beleidscoherentie en mondiale rechtvaardigheid zijn nog onvoldoende verankerd in de politieke en bestuurlijke praktijk. Daarmee is Nederland in zekere zin een casus van het bredere probleem van de SDG's: een agenda die formeel omarmd wordt, maar waarvan de consequenties voor financiële stromen, handelsrelaties en binnenlands beleid slechts deels worden vertaald. Een geloofwaardige rol van Nederland in de discussie over de doelen na 2030 vraagt dus

Figuur 6 De Nederlandse context als spiegel: SDG scores en Spillovers

* De SDG Index meet de voortgang bij het behalen van de SDG's. Score 100 betekent dat alle SDG's zijn behaald.
** De Spillover Index meet aan de hand van verschillende indicatoren in drie dimensies of een land via spillovers het vermogen van andere landen om de SDG's te halen positief of negatief beïnvloed. Een hogere score betekent dat een land meer positieve en minder negatieve spillovers veroorzaakt.

Bron: Eigen illustratie op basis van <https://dashboards.sdgindex.org>

35 Sustainable Development Goals 2025, 12, 36 and 310-311.

om meer dan mooie woorden over ambitie: zij vraagt om bereidheid om eigen negatieve *spillovers* terug te dringen en beleidscoherentie juridisch en institutioneel stevig te borgen.

3.4 Waarom een mondiale agenda herstart met versterkte architectuur

De Nederlandse spiegel laat zien dat zelfs een relatief rijk en goed georganiseerd land als Nederland de SDG-doelen niet automatisch volledig kan operationaliseren. Interne prestaties kunnen goed zijn, maar gebrekkige beleidscoherentie en negatieve *spillovers* beperken de effectiviteit van de agenda internationaal. In een wereld van geopolitieke fragmentatie, machtsasymmetrie en afbrokkelende normatieve consensus is het daarom niet realistisch te verwachten dat een rigoureuze herstructurering van het mondiale ontwikkelingsraamwerk kan slagen. Wij pleiten voor een herstart, waarbij de kernprincipes van de SDG's behouden blijven en de architectuur wordt versterkt om effectiever, hanteerbaar en politiek weerbaar te zijn.

In de internationale literatuur over de toekomst van de SDGs onderscheiden we grofweg twee denkscholen. Een eerste school pleit voor fundamentele hervorming van mondiale instituties en governance, zoals beschreven in onder meer *Nature Sustainability* en studies over politieke economie en urban governance.³⁶ De SDG's zijn volgens deze analyses ingebed in machtsstructuren die bestaande ongelijkheid en systeemrisico's reproduceren; een diepgaande herstructurering van financiële instituties, machtsverhoudingen en eigendomsstructuren is volgens hen noodzakelijk.³⁷

De tweede school erkent deze structurele tekortkomingen, maar legt de nadruk op politieke haalbaarheid.³⁸ Fundamentele hervormingen worden gezien als weinig kansrijk in een context van rivaliteit tussen grootmachten, verzwakt multilateralisme en beperkte consensus.³⁹ Vanuit deze benadering ligt de focus op het versterken van bestaande structuren: verbetering van coherentie, accountability, financiering en participatie van het Mondiale Zuiden binnen het bestaande raamwerk. Hoewel wij moreel achter de systeemkritiek staan van de eerste school, loopt een strategie die inzet op een algehele heronderhandeling van mondiale verhoudingen het risico te verzanden in verlamming. Een herstart met verbeterde architectuur daarentegen bouwt voort op bestaande legitimiteit, behoudt de normatieve kern van universele duurzame ontwikkeling, en richt zich op concrete versterking van governance, coherentie en financiering. Politieke haalbaarheid vraagt dus niet om minder ambitie, maar om een strategie die hoge ambities koppelt aan institutionele en geopolitieke realiteit.

3.5 Politieke bestendigheid in een tijd van afbrokkelende normatieve consensus

Een post-2030 agenda staat voor een dubbele uitdaging: niet alleen inhoudelijk, maar vooral

36 Author unknown, A post-2030 vision. *Nature Sustainability* 8, 849–850 (2025).

37 Koch, F., Beyer, S., Krellenberg, K., & Wesely, J. (2025). *Future Urban Sustainability: Lessons Learnt From the SDGs and Perspectives for a Post-2030 Agenda*. *Urban Planning*, 10, Article 11526.; Arora, P., Fatima, T. & Arora, N.K. SDGs beyond 2030: shaping the future with lessons from the past. *Environmental Sustainability* 8, 389–394 (2025).

38 Ibid.

39 Ibid.

politiek. Normatieve consensus over duurzame ontwikkeling neemt af, multilaterale instituties staan onder druk en rivaliteit tussen grootmachten bemoeilijkt collectieve actie. In deze context is politieke bestendigheid cruciaal: de agenda moet gedrag effectief sturen, ook wanneer landen of regio's uiteenlopende belangen hebben.

Politieke weerbaarheid betekent dat een mondiale agenda niet alleen universele waarden uitdraagt, maar ook instrumenten en mechanismen bevat die resultaten bevorderen ongeacht geopolitieke omstandigheden. Dit vereist vier belangrijke verschuivingen:

1

Van vrijwilligheid naar accountability en prikkels: naast vrijwillige toezeggingen moeten coherentie-eisen, monitoring van spillovers en koppeling aan financiering zorgen voor concreet gedragseffect. Dit vereist ook investering in de mondiale data-architectuur. Lacunes in (trend)data, ongelijke meetcapaciteit en beperkte transparantie ondermijnen niet alleen inzicht, maar ook politieke geloofwaardigheid. Betrouwbare, vergelijkbare en publiek toegankelijke data beperken de ruimte voor opportunistische interpretatie van doelen en versterken wederzijdse verantwoording.

2

Van uniforme retoriek naar gedifferentieerde coalities: In een multipolaire wereld zal niet elk land met gelijke snelheid of ambitie bewegen. Politieke bestendigheid betekent daarom ruimte voor coalities van bereidwillige landen en regio's, zoals middle powers of regionale samenwerkingsverbanden, die vooruitgang boeken binnen het universele kader. Betekenisvolle betrokkenheid van landen uit het Mondiale Zuiden en bescherming van civiele ruimte zijn essentieel om legitimiteit te behouden. Zonder inclusieve besluitvorming verliest een post-2030 agenda haar mondiale draagvlak en wordt zij kwetsbaar voor het verwijt van selectieve of geopolitiek gedreven normstelling. Differentiatie mag het normatieve fundament niet verzwakken, maar kan wel wendbaarheid creëren in een gefragmenteerde geopolitieke context.

3

Van geïsoleerde doelen naar integrale benadering: De volgende agenda moet explicieter omgaan met samenhang, synergieën en trade-offs tussen klimaat, sociale rechtvaardigheid en economische stabiliteit. Een integrale benadering voorkomt dat doelen tegen elkaar worden uitgespeeld in tijden van crisis en vergroot de politieke houdbaarheid van keuzes.⁴⁰

4

Van uitsluitend internationale afspraken naar nationale verankering: Mondiale doelen krijgen pas politieke bestendigheid wanneer zij worden ingebed in nationale instituties en begrotingscycli. Benaderingen zoals brede welvaart kunnen mondiale verantwoordelijkheid expliciet koppelen aan binnenlands beleid en zo internationale verplichtingen vertalen naar nationale legitimiteit.

⁴⁰ A post-2030 vision. Nature Sustainability 8, 849–850 (2025).; Koch, F., Beyer, S., Krellenberg, K., & Wesely, J. (2025). Future Urban Sustainability: Lessons Learned From the SDGs and Perspectives for a Post-2030 Agenda. Urban Planning, 10, Article 11526.

Een werkende en politiek bestendige post-2030 agenda combineert daarom normatieve consistentie met institutionele veerkracht, getrokken door een 'critical mass' van ambitieuze landen. Zij moet bestand zijn tegen geopolitieke schokken, politieke polarisatie, functioneren onder rivaliteit, en differentiatie mogelijk maken zonder fragmentatie en incoherentie te normaliseren.

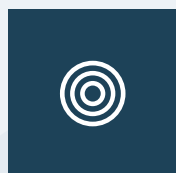

De kernopgave is dus niet het redden van multilateralisme als ideaal, maar het operationeel maken van multilaterale samenwerking in een multipolaire wereld van complexe machtsverhoudingen. Een herstart van de SDG-agenda met versterkte architectuur biedt hiervoor een realistische route: behoud van gedeelde doelen, maar met scherpere instrumenten, betere institutionele inbedding en expliciete aandacht voor de politieke economie van implementatie.

Aanbevelingen voor de SDG-agenda na 2030

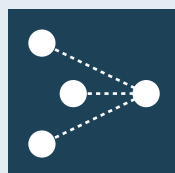
De analyse van de mondiale trends en de evaluatie van de huidige SDG's laat zien dat de 2030-agenda tegelijk waardevol en kwetsbaar is. De doelen hebben een gedeelde taal en een integraal raamwerk opgeleverd, maar lopen vast op machtsverhoudingen, financiering, data-capaciteit en politieke polarisatie. Building Change formuleert daarom vijf aanbevelingen voor de vormgeving van de mondiale ontwikkelingsagenda na 2030. Ze zijn bedoeld als bouwstenen voor het VN-debat, maar ook als richtinggevend kader voor de Nederlandse inzet.

4.1 Principles: Behoud en verdiep kernwaarden

De grootste kracht van de huidige SDG's ligt niet alleen in de set van 17 doelen, maar in de onderliggende principes. De agenda is universeel: zij geldt voor alle landen en verbindt armoedebestrijding en sociale ontwikkeling blijvend met klimaat, biodiversiteit en rechtvaardige economie. Zij veronderstelt wederzijdse afhankelijkheid: wat hier gebeurt, heeft gevolgen elders, en andersom. En zij is opgezet als “project everyone”: duurzame ontwikkeling is niet alleen een opdracht voor regeringen, maar voor de hele samenleving.

In een post-2030-agenda moeten deze principes nadrukkelijk worden vastgehouden en verdiept. Dat betekent: blijven denken in termen van globale lotsverbondenheid in plaats van liefdadigheid. Doelen voor alle landen, niet alleen voor het Zuiden. En structurele ruimte voor de inbreng en eigenaarschap van lokale overheden, bedrijven, kennisinstellingen en maatschappelijke organisaties. Voor Nederland betekent dit een inzet gestoeld op het bredewelvaartsdenken: hier, later en elders zijn verbonden en daarvoor dragen we zowel nationaal als internationaal een verantwoordelijkheid. Hiermee kunnen we benadrukken dat we een betrouwbare internationale partner zijn.

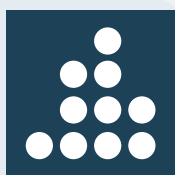

4.2 Deelnemers: mondiale convergentie en regionale diversiteit

De 2030-agenda heeft laten zien dat mondiale doelen kunnen helpen om ambities aan te scherpen en landen onderling te spiegelen. Tegelijkertijd ervaren veel partners in het Mondiale Zuiden, maar ook een specifieke doelgroep als ‘jongeren’, de huidige SDG's als ver weg van hun dagelijkse realiteit. Zij onderschrijven de doelen, maar ervaren structurele ongelijkheid bij de besluitvorming, financiering en monitoring van de doelen. De agenda dreigt daarmee iets te worden wat “van buitenaf” op hen neerdaalt, in plaats van iets wat zij mede vormgeven.

Een post-2030-kader zou daarom mondiale convergentie op uitkomsten moeten combineren met regionale en nationale diversiteit in routes. Deze diversiteit betreft de keuze van beleidsroutes en instrumenten, niet de geldigheid van de vastgestelde Universele Mensenrechten, die als ondergrens voor alle landen gelden. Globale doelen – rond bijvoorbeeld armoede, ongelijkheid, klimaat, gezondheid, natuur en instituties – worden gezamenlijk overeengekomen, maar landen en regio's krijgen meer ruimte om zelf te bepalen hoe die worden vertaald naar beleid en tijdspaden. Voorwaarde is wel dat regeringen en maatschappelijke organisaties uit het Mondiale Zuiden vanaf het begin volwaardig

deelnemen aan ontwerp, governance en monitoring van de nieuwe agenda. Voor Nederland betekent dit dat het, in plaats van alleen “mee te praten” in New York, actief moet investeren in regionale consultaties, capaciteitsversterking en politieke ruimte voor zuidelijke partners om hun eigen prioriteiten en kennis in te brengen.

4.3 Raamwerk: hanteerbaar en kwantificeerbaar

De huidige SDG-architectuur is rijk, maar ook complex en voor veel landen moeilijk hanteerbaar. Een post-2030-raamwerk moet voortbouwen op de integrale benadering, maar de doelen en indicatoren wel scherper, overzichtelijker en beter onderbouwd maken. Dat begint bij het expliciet meenemen van wetenschappelijke inzichten over synergieën en trade-offs: welke doelen versterken elkaar, welke botsen, en wat betekent dat voor volgorde en prioriteitstelling?

Een optie is om te werken met een beperkt aantal “hoofddoelen”, bijvoorbeeld rond leven binnen planetaire grenzen, inclusieve samenlevingen en veerkrachtige economieën, waarbinnen de volle breedte van de huidige agenda in meer specifieke targets en indicatoren terugkomt. Zo blijft de agenda integraal, maar wordt hij bestuurbaar en beter te vertalen naar nationale en lokale strategieën. Voor Nederland ligt hier een kans om de sterke kennisinfrastructuur (planbureaus, universiteiten, kennisinstituten) in te zetten voor een eigen, wetenschappelijk onderbouwde uitwerking van een post-2030-raamwerk, geënt op brede welvaart.

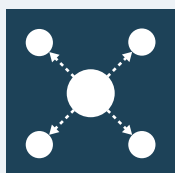

4.4 Randvoorwaarden: eerlijke financiën, bescherming maatschappelijk middenveld en toereikende data-infrastructuur

Zonder een eerlijk en toereikend financieel systeem blijven mondiale doelen papieren ambities. De huidige situatie, een jaarlijkse mondiale financieringskloof van duizenden miljarden euro's, een recordhoge schuldenlast in lage- en middeninkomenslanden en grote afhankelijkheid van kortlopende, projectmatige financiering, is onhoudbaar. Een post-2030-agenda moet daarom expliciet worden gekoppeld aan afspraken over financiering en institutionele hervorming.

Dat betekent onder meer: het dichten van de financieringskloof via publieke middelen, klimaatinstrumenten, schuldverlichting en mobilisatie van verantwoord privaat kapitaal. Internationale financiële instituties en belastingregels moeten worden hervormd om de belangen van lage- en middeninkomenslanden beter te borgen. Ook zijn structurele investeringen nodig in nationale statistische systemen en open data, zodat landen hun eigen voortgang én de effecten van andermans beleid kunnen meten. Cruciaal is ook bescherming van de ruimte voor het maatschappelijk middenveld: zonder onafhankelijke organisaties, media en sociale bewegingen zijn er geen waakhonden die regeringen aan hun beloftes kunnen houden, juist omdat de SDGs niet juridisch maar alleen politiek bindend zijn. Voor Nederland betekent dit dat ontwikkelings- en klimaatfinanciering niet alleen in volume, maar ook in kwaliteit moet verbeteren: voorspelbaarder, meer gericht op publieke goederen en institutionele

versterking, en dus expliciet gekoppeld aan het beschermen van het maatschappelijk middenveld.

4.5 En Nederland? *Coherentie en spillovers*

De huidige SDG's benoemen beleidscoherentie en "leave no one behind", maar maken nog onvoldoende zichtbaar hoe beleid in rijke landen de mogelijkheden van andere landen beïnvloedt om hun doelen te halen. Een geloofwaardige post-2030-agenda moet veel explicieter sturen op het verminderen van negatieve spillovers: de effecten van handels-, landbouw-, klimaat-, fiscaal en veiligheidsbeleid op mensen en natuur elders en later. Vanuit Nederland is hieromtrent letterlijk nog een wereld te winnen.

Dat vraagt om indicatoren en rapportagelijnen die die *spillovers* in beeld brengen, om institutionele verankering van beleidscoherentie voor duurzame ontwikkeling en om koppeling met bredewelvaartsdenken: waarbij beleid wordt beoordeeld op impact hier en nu, later én elders. Voor Nederland betekent dit concreet dat de opvolger van de SDG's niet alleen thuishoort in de nota ontwikkelingssamenwerking, maar in het hele overheidsbeleid: van begrotingsbeleid en belastingregime tot handel, migratie, energie en landbouw. Wetgeving en instrumenten zoals het Beleidskompas en de bredewelvaartstoets kunnen hierbij een belangrijke rol spelen, mits zij expliciet worden uitgerust om internationale effecten mee te wegen.

Conclusie:

principes behouden, architectuur hervormen

Tien jaar na de start van Agenda 2030 is er een tweezijdig beeld. De wereld ligt niet op koers voor de SDG's en de VN spreken van een mondiale ontwikkelingscrisis: armoede, ongelijkheid en de planetaire crisis nemen op veel plekken toe. Tegelijk laten voorbeelden uit verschillende landen zien dat versnelling wél mogelijk is waar politieke wil, financiering en goed beleid samenkomen. De SDG's hebben hun waarde bewezen als universeel kompas en gedeelde taal, maar lopen vast op scheve machtsverhoudingen, een oneerlijk financieel stelsel, ondergefinancierde datasystemen en politieke polarisatie rond gevoelige thema's.

De inbreng van partners uit het Mondiale Zuiden maakt duidelijk dat de kern van het probleem niet bij de doelen zelf ligt, maar bij eigenaarschap en spelregels. Zij onderschrijven de agenda, maar ervaren te weinig zeggenschap over formulering, financiering en monitoring. Hun boodschap is helder: een post-2030-kader moet hen niet alleen als uitvoerders zien, maar als mede-ontwerpers, met eerlijke financiering, ruimte voor regionale diversiteit en serieuze herverdeling van macht in mondiale besluitvorming.

Ook voor Nederland is het SDG-beeld tweezijdig. Binnen de landsgrenzen scoren we op veel indicatoren redelijk, maar via onze handels-, klimaat-, landbouw- en fiscale structuren veroorzaken we grote negatieve effecten elders. Dat staat haaks op het eigen denken over brede welvaart, waarin "hier", "later" en "elders" onlosmakelijk verbonden zijn. Een geloofwaardige Nederlandse inzet voor de post-2030-agenda betekent daarom: de eigen voetafdruk verkleinen, beleidscoherentie structureel borgen en de

SDG-opvolger niet alleen zien als thema van ontwikkelingssamenwerking, maar van het totale regeringsbeleid.

Met dit position paper pleit Building Change voor een volgende fase in het denken over mondiale ontwikkeling. Een fase waarin de kernprincipes van de SDG's – mondiale verbondenheid, gedeelde verantwoordelijkheid en integrale ontwikkeling – worden vastgehouden, maar de architectuur eromheen eerlijker en effectiever wordt gemaakt: met een sterke stem van het Mondiale Zuiden, een rechtvaardig financieel en institutioneel stelsel, bescherming van civiele ruimte en datacapaciteit, en serieuze aandacht voor spillovers. Wij roepen politiek, maatschappelijke organisaties, kennisinstellingen en bedrijven in Nederland op om hier nu al naar te handelen, zodat de post-2030-agenda meer wordt dan een nieuwe lijst doelen: een instrument om systemen te veranderen en rechtvaardige, duurzame brede welvaart te bevorderen – hier, later én elders.

